

ERDÉLYI SZEMLE

ERDÉLY LEGRÉGIBB SZÉPIRODALMI, MŰVÉSZETI,
:: TUDOMÁNYOS ÉS KULTURPOLITIKAI FOLYÓIRATA

AZ ERDÉLYI SZEMLE IRODALMI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI
KÖRÉNEK HALADÓ SZELLEME, FÜGGETLEN LAPJA ::

Huszadik évfolyam.

SZERKESZTI: S. NAGY LÁSZLÓ

1935. 10. szám.

Az eltávolított Wesselényi-szobor:

Fadrusz János remekműve a nagy emberbarátról.

TARTALOM:

Az erdélyi magyarság társadalmi helyzete.
(Dr. Mikó Imre.)

Hozzászólás a végzett ifjuság problémájához.
Szórványainkon menthetetlenül pusztulnak test-
véreink. (Benczédi Pál.)

A magyar munkásság önálló párttagozatot ala-
kitott. (Dr. Deutsek Géza.)

A román politikai pártok lélektani kialakulása.
(B. Balla Béla.)

A 80 éves Dr. Boros György.

A Magyar Tudományos Akadémia kitüntette
Gelei Józsefet.

Versek. (D'Annunzio—Tamásy Gy., S. Nagy L.)
Népnevelés. Kulturkrónika. Kisebbségi miniatűrök

ERDÉLYI REFORM-POLITIKA

Széles e világ mindenfelé reformpolitikát hirdetnek
öreges és ifjak konzervatívok és haladó szelleműek, ifjú
katolikusok és vén társadalmi forradalmárok. Csak Erdélyben
áll minden a maga régi rendjén. Csak a mi fűleink süketek,
csak a mi akarataink lomha. Mintha a Királyhágó vagy a
Kárpátok púpos hegyei eldugták volna előlünk a napot, nem
engednék be a friss hangokat. Igaztalan volna azt mondani,
hogy soha egyetlen szó sem pattant fel közöttünk az új idők
megérzése folytán, de nyugodtan állíthatjuk, hogy minden
felharsant csatakiáltás buborékként röpített szét a levegőben
s nem maradt utána semmi kézzel fogható eredmény. Kósék
meg-megújuló kísérletei, Krennerék reformakciója, a harminc-
évesek kékgombos mozgalma mind ígért valamit, de sajnos,
az ígért csupán ígért maradt s a fellángolások színes tüze
hamar kialudt. A magyarpárti fiatalok külön-külön akciói
szintén felfigyeltették erősen az öreg rozmárokat, de utánuk
is minden a régi maradt, azaz pardon, néhány tagsági hely
tényleg gazdát cserélt, ezután azonban a hangosan kiabálók
elcsendesedtek. Egyedül az Erdélyi Fiatalok lelke, lendülete
járt némi eredménnyel, de féltő, hogy a támogatás és meg-
értés hiánya miatt ez a munka is mindinkább magára marad.
A világ minden sarkában kigyulladt nagy nemzeti, népi meg-
újulási lángok nálunk mégcsak pislak lángja sem lobban. Mintha
a Királyhágó tényleg elzárta volna a Napot előlünk s felfogná a
hangokat. Pedig ha valahol, úgy nálunk van a legégetőbb
szükség reformpolitikára. Reformcselekedeteinkben azonban
nem szabad más nációk példáit másolnunk szolgai módon.
A mi sajátos életünkben más körülmények és más követel-
mények állapítják meg a tennivalókat. Tennivalónk pedig
bőven van. Azok megkezdésénél azonban hátunk mögött kell
hagynunk az eddigi reformmozgalmak személyi szempontjait.
Ehelyett magát a termékeny munkát kell első céljá szentesi-
tenünk. Ez a személyeken túli, magáért a nemzetért, néprért
való magasztos küzdelem fel fogja frissíteni az eddig éppen
a személyi harcok miatt hamar elfáradt lelkeket, acélosabbá
teszi munkakészségüket s az erők meddő pazarlása helyett
új erők forrásává lesz. Feltétlenül szükséges a reformmozgalmak-
ban az odáig érett fiatalok tevékenységének sorbaállítását, de
tisztán generációs mozgalommá sajátítani ki bárhol indítandó
reformmunkát, a mi sajátos körülményeink között már rég
csöndöt mondott elmélet. Ehelyett inkább bővíteni és össze-
fogóbbá kell tenni a kereteket s a külső: időalkati követel-
mények helyett a belső: lelki szükségletté fejlődött megértést
és munkakészséget kell első tényezővé tenni minden jövő
mozgalomban. Az új erdélyi magyar reformmozgalom alap-
pillérei a nemzetkisebbségi helyzet öntudatos felismerése
s annak gyakorlati szolgálata lehet csupán. Ennek lélektani
és gyakorlati feltételei közé tartozik: egymás megismerése,
megbecsülése, számbavétele és értékelése. De ennek már
meg kell kezdődnie, mert különben a végzet veszedelmesen
rágó férgé teljesen elhatalmasodik rajtunk.

(snl.)

Dr. Mikó Imre: Az erdélyi magyarság társadalmi helyzete...

Mivel az állami népszámlálás adatait nem teszik közzé, magyar népszámlálás pedig az imperiumváltozás óta csak egyszer indult s azt is már csirájában elfojtották, jórészt a valószínűségi következtetéseknek vagyunk kiszolgáltatva, ha számba akarjuk venni az erdélyi magyarság mai állását. Egy tény minden kétséget kizárólag leszögezhető, az t. i. hogy a falusi magyarság szaporodási arányszáma nagyobb a városénál s tekintettel arra, hogy a magyarság 75–80%-a falun lakik, ez reánk nézve öröndetes jelenség. Sőt mivel az imperiumváltozás óta megindult a románság városba özönlése, a magyarság a vegyes lakosságú községekben viszonylagosan tért hódít. Ez a körülmény is arra utal, hogy a magyarság szervezését csak a falun kezdhették meg, e köré kell az új magyar intelligenciát is csoportosítani, mert csak így védhetjük ki a románság nagymérvű térhódítását a városokban.

És hogy a városi magyarságot se adjuk fel, ezt is csak úgy lehet megerősíteni, hogyha megszervezzük a magyar falu és magyar város közötti gazdasági kapcsolatokat s így a faluból merit támogatást a városi magyarság is. A szászoktól ebben a tekintetben többet tanulhatnánk, mint amennyit szidjuk őket, mert végeredményben az ő fennmaradásukat is az a belső gazdasági megszervezettség és az a belső demokrácia biztosította 800 éven át, amivel sajnos, mi még távolról sem dicsekedhetünk.

S a három erdélyi nemzet együttélését és kölcsönhatásait vizsgálva, felmerül végül a kérdés, ami az erdélyi probléma punctum saliens, hogy van-e érdekellentét a magyar, román és szász között, mert ha igen, akkor felesleges minden békítési kísérlet s belé kell törödnünk a spengleri kijelentésbe, hogy az ember ragadozó állat és az erősebbnek joga van uralkodni a gyengén. Tárgyilagosan vizsgálva a kérdést,

azt látjuk, hogy ha egyáltalán van érdekellentét az erdélyi népek között, az csak a vezető osztályok egymás közötti ellentéte, azoké, akik a magukéval meg nem elégedve, a másik két nép nemzeti vagyonára és kultúrájára törnek. A magyar és román paraszt évszázadok óta együtt küzd a természettel, együtt vett részt a paraszt, sőt román nemzetiségi forradalmakban is s neki legkevésbé számítt, hogy ki uralkodik felette, csak meg tudjon élni emberségesen. A munkásság között sincsenek nemzetiségi ellentétek. A kisipar- és kereskedelem legfeljebb azért vannak, mert az állam a románokét jobban támogatja. Az ellentét azonban a középosztályban fokozódik és a nagypolgárság körében, ahol nem mindegy, hogy ki az ur, mert hivatalaik és gazdagságuk, vagy szegénységük az állami élettel van összefüggésben. A magyar középosztály haladó fiatalsága, sőt az idősebb generációból is nagyon sokan belátták, hogy ebből a circulus vitiosusból csak az vezet ki, ha népi alapokra helyezkedünk s a nemzetiségi ellentéteknek nem sovínizmussal való viszonzására, hanem a sovínizmus kiküszöbölésére törekednek. S amilyen mértékben a román és szász ifjúság is megtalálja az utat a faluhoz és átitatódik a népi gondolkodással, úgy enyhülnek a most még merev ellentétek. A keleti Svájc gondolatának mindig az volt a tragikuma, hogy csak az alul levő nemzetiség akarta s amikor uralomra került, ennek megvalósítása helyett ott folytatta, ahol az előző elhagyta. De ha az erdélyi vallásháborúk élet-halál harcából egyszer csak mégis megszületett Európában elsőnek a vallásszabadság kimondása, akkor a reménytelennek látszó nemzetiségi küzdelemből is a feltörekvő magyarságnak önként adódik az új erdélyi feladat: a nemzetiségi béke megvalósításával előzni meg az imperialista és sovínista Európát. Ide azonban az ut csak az ifjúságon és a népen keresztül vezethet el.

Hozzászólás a végzett ifjúság problémájához

Az utóbbi időkben mind gyakrabban lát napvilágot ez a kérdés s nemcsak nálunk, hanem nemzetközi értelemben is fontos problémává érte ki magát. Már rég jelszavak is röpködnek a levegőben: „Helyet az ifjúságnak!”

Ha ez a kérdés olyan mamut nagyságúvá nőtt az egyes országok uralkodó népei között, akkor megérthetjük, hogy mit jelent ez a probléma a kisebbségben élő nemzetek számára, amelynél nemcsak intellektuál, hanem fizikailag dolgozó rétege előtt is igyekeznek elvágni az utat a különböző „izmusokkal”. Ezek az „izmusok” amennyire nem humánusak, épp annyira ostobák, mert megcsufolják a XX. század emberét s amellet az emberiség szabad fejlődését vágják el a tehetségtelenek mesterséges plántálásával.

Jelen alkalommal nem foglalkozunk az égető kérdés általános természetével. Sokkal fontosabbnak tartjuk, hogy nézzünk szét a mi szegény kisebbségi portánkon s itt próbáljunk megoldást találni. Vegyük a tényeket úgy, ahogy vannak. Van egy csomó végzett ifjú, aki nem tud állásba kerülni, lóg odahaza a szülői ellátáson. Hogy ez mit jelent anyagilag és erkölcsileg, előttem már sokan fejtegették. Ugyanakkor pedig, amikor ez az intelligens ifjú sereg ténfereg, tisztelet a nagyon ritka kivételnek, azt tapasztaljuk, hogy egyedüli mentstvárainkban: kulturális és gazdasági szervezeteinkben egy pár ember a régiók közül tulterhelés alatt nyög. Ezt a két képet összevetve, szinte kínálkozik az út a megoldáshoz. Részt kell vállalniok a fiataloknak is ebben a munkában, ha egyelőre fizetéstelenül is, de ezáltal megismerik legalább az életet, megszokják a köz érdekében végzendő munkát, belátnak kisebbségi életünk sok bajába s meglátják főként azt, hogy hol lehet a népen segíteni, még hivatalos dolgaik intézésében is, amalyek leggyakrabban vitális érdekeket képviselnek, mélyen husba vágódnak! Ezt a munkát annál könnyebben csinálhatják, mert előtük nem akadály az államnyelv nem ismerete, mint az öregek, vagy az egyszerű falusi ember előtt s amellet a hivatalos labirintusban, amely épp napjainkban olyan orgiáját

üli, hamarabb megkapják a fonalat a lebonyolításhoz s nem fizethetik ki olyan könnyen a hivatalnokok az érdekelt rovására apró pénzzel, mint amilyen hamar lerázzák nyakukról az illetőt!

Ebben a munkában — ha szervezeten lehetne megcsinálni — nagyban segíthetnének állásaikból a legtöbb esetben munkaerejük teljében félretett nyugdíjasaink, akik, amint szomorúan lehet sok helyen látni, utcarovó, szétlító figurákká váltak, azok dacára, hogy egy élet gazdag tapasztalatával jobban tudnák intézni a hivatalok ügyeit, mint természetellenesen fiatalon magas, vezető állásokba tölt utódaik. Ezeknek a nyugdíjasainknak is visszajönné az életkedvük, ha látnák, hogy tapasztalataikkal segítségére lehetnek még kisebbségi embertársaiknak.

Amikor ezt a mindenki által konstatálható képet és elképzelést a jövő munkaterületre vonatkozóan magunk előtt látjuk, szinte felmerül bennünk az a kérdés, hogy miért nincs így!? Azért, mert ennek a beszervezését valakinek, vagy valakinek kézbe kellene venni!

Hogy ki lehetne ez, azon nem is kell gondolkozni, hiszen ilyen elhatározó természetű szervünk jelenleg csak a Magyar Párt lehet egyedül!

Igy juthatunk el ahhoz a megoldáshoz, mely szerint fiatalságunk, ha más helyen nem, de a mi kis megmaradt területünkön elhelyezést kapjon, bár egyelőre legtöbb esetben fizetés nélkül! De vannak olyan esetek is, amikor szerény fizetést is lehet biztosítani. De nem is ez a fontos, hanem arról van szó, hogy így előiskolát csinálunk a leváltandók után a közéleti szereplésre, ahol aztán egzisztenciát teremthetnek. Hát a sokat emlegetett jó béke világban nem volt hasonló, amikor az állam éveken keresztül elfogadta az ifjúság ingyenes munkáját (pedig annak több pénze volt, mint a mi kisebbségi társadalmunknak!) azzal a biztással, hogyha beletanultál a mesterségbe, úgy évek múlva kapsz egy kis fizetést. Ilyen volt a jog- és közigazgatási gyakornok

tiszta figura volt, amikor fizetéstelen miniszteri fogalmazó gyakornok jelölt elnevezésre gondoltunk stb., stb. Miért ne lehetne ezt a szokást most, mikor még nagyobb szükségünk volna rá, megvalósítani? A megyei s helybeli népirodákban mindenféle képesítésű emberünk helyet találna, hisz az élet minden problémájára vár népünk segítséget, orvoslást. Ezek a jól bedolgozott s a bajok forrását már a gyökereinél látó, képzett fiatal erőink képezhetnék az utánpótlást tapasztalt idősebb munkaerőnk után, akik, valljuk meg őszintén, nem dolgozhatnak olyan eredménnyel, mint az állam nyelvének teljességével rendelkező fiataljaink, friss élettapasztalatokkal felszerelve!

Véleményem szerint, itt, ezen a ponton kell a szerencsés és tapasztalt összeköttetést megtalálni s akkor az idősebb

rend is megnyugodott szívvel gondol a jövőre, ha azt látja, hogy az élet által jól előkészített és a természetes kiválogatással kikerült ifjúság kezébe teheti le népünk vezetésének gondját.

Ez a megoldás hozza meg az irt arra a fájó sebre is, amelyet állandóan hallunk, hogy a vezető intelligens osztály és a nép közt a kíváncsias meleg összeköttetést meg kellene teremteni! Ezt kell, hogy elvégezze a köz érdekében önzetlenül, a saját érdekében meg öntudatosan dolgozó s nagyobb számu ifjúság, amelynek ilyen módon a közéletbe való belépését örömmel látjuk, de arra a kívánságra, hogy minden ilyen irányu tapasztalat nélkül azonnal vezető pozíciókat igényeljenek, arra, megbocsát minden érdekelt fél, de jogcímét nem találunk.

B. J.

Szórványainkon menthetetlenül pusztulnak testvéreink!

A „Kiáltó Szó” könyvsorozatában a „Szórványokról” címmel jelentős könyv jelent meg,¹ amely tulajdonképpen református egyházi szempontból készült, de lényegében mindnyájunkat szívünk mélyéig érintő keserves magyar társadalmi kérdést tárgyal: a szórványokban veszni indult, sőt már elveszett magyar testvéreink ügyét. A könyv írói szórványgondozó református lelkészek s természetes, hogy első sorban, a saját egyházuk szempontjából nézik a kérdést, terveznek, de írásuk átkívánczik a mi szívünk belsejébe is és mi, más felekezet tagjai és papjai is érezzük a magyar sors kálváriás fájdalmait teljes nagyságát. Ami a könyv felekezeti szempontjait illeti, azzal mi most nem foglalkozunk, az az általunk tisztelt református egyház belső ügye, amelybe beleavatkozni nem kívánunk. De az általános magyar rész elmélkedésre, sőt érdeklődésre hív minket.

A könyv a hunyadmegyei, csikmegyei, regáti, királyhágómelléki, mezőszéki és nagyszei szórványokról ad pontos beszámolót. Látjuk, hogy a lelkészek sokszor minden anyagi támogatás nélkül milyen fáradságos munkát végeznek a távol levő hívek megtartása érdekében. És mi mégis „pusztulunk, veszünk.” Lehetetlen fájdalmas szívvel nem gondolnunk azokra a szegény magyar testvéreinkre, akik idegen környezetben már a harmadik generációval elvesztik hitüket s nemzeti létüket. Mások pedig, a regáti nagy városokban, züllésnek, testi, lelki megsemmisülésnek vannak kitéve, a kereset-hiány s más káros befolyások következtében. Különösen a világháború befejezése után lett nagy a regátba való átvándorlás. Dacára, hogy a református és más magyar kisebbségi egyházak nagy erőfeszítéssel missziós állomásokat állítottak fel, a nagy területen való szétszóródás és más kedvezőtlen körülmények miatt a lelkipásztori munka megközelítőleg sem éri el azt az eredményt, amit a különben lelkes és megfeszítő munkának el kellene érnie.

Nem célunk, hogy ennek a könyvnek a tartalmát részletesen ismertetjük azért sem, mert nem akarjuk ezáltal felmenteni a magyar közönséget az alól a kötelesség alól, hogy magát a könyvet olvassa el. De a könyvvel kapcsolatosan kifejezést kell adnunk néhány olyan gondolatnak, amelyek lelkünkben kikíváncznak és cselekvésre indítanak.

Azokról nincsen mit beszélnünk, akik valami úton-módon elhagytak minket és lelket cseréltek. Velük szemben az az álláspontunk, ami az ősmagyarok álláspontja volt azokkal szemben, akik őket elhagyták, tőlük elpártoltak: sajnálták, meggyászolták őket, mert rájuk nézve meghaltak. A jövőre nézve azonban komoly teendőink vannak. Bizonyos vagyok abban, hogy a papok készséggel vállallják továbbra is a missziói teendők végtelen sokaságát, akkor is, hogyha hivatásuk teljesítésének nem lesz egyéb eredménye, mint az, hogy a romok őket is eltemetik. Azonban a magyar társadalom nem akarhatja, hogy akár ilyen szépen, akár ilyen tragikusan haljunk meg; életöszöntünk azt súgja, arra sarkal, hogy éljünk, fennmaradjunk. A művelt magyar társadalomnak felekezeti különbség nélkül rá kell ébrednie arra a tudatra, hogy megérezte azt a felelősséget, amely reá hárul a

szórványban levő ezer különböző hatásnak kitett felekezeti és fajtestvéreivel szemben. Evégből mindenekelőtt az a teendő, hogy a magyar társadalom ne hagyja magukra a missziós papokat s a papokat általában. A papok számára adódjék meg teljesen az a társadalmi és anyagi lehetőség, hogy feladataiknak valóban tudjanak megfelelni. Elvégre az az ügy, amelynek szolgálatában állanak, végtelen nagyfontosságú kérdés, amely ha szerencsésen nem végződik, több kárt okoz nekünk minden vesztett háborunknál.

Hogy idegen környezetben sokan levetik nemzeti és vallási jellegüket s mással cserélik fel, annak az esetek legnagyobb számában az az oka, hogy nincs meg bennük az erős vallási és nemzeti öntudat. Ez pedig a fogyatékos kultúrának tulajdonítható. Bucurestiben a református egyháznak igazi támaszai, fentartói a középsorsban levő iparosok, akikben teljes komolysággal él a nemzeti és egyházi öntudat. Ennek a nemes és fölemelő kultúrának a kiterjesztése, mélyítése hozza meg számunkra a kívánt eredményt. Románia területén számtalan magyar írás jelenik meg naponként. Ezt a nagy bőséget, mint a szabadságnak és egyéb paradicsomi boldogságnak netovábbját sorolták fel nem egyszer román körökben s még a napokban is emlegette Vajda-Voivod Sándor volt miniszterelnök ur. Hát bizony ezen írásoknak csak egy kicsinyke része tud valami jót is tenni. Nekünk nem sok könyv, nem sok folyóirat, hanem jó könyv, jó folyóirat és jó napilap kell. Azonban ezekkel is csak azoknak használunk, akik olvasni tudnak, akik a kultúra áldásaiból már egy bizonyos értéket a lelkükbe befogadtak.

Most következnek feladatainknak igazi lényege. A magyar kultúrát a maga külön vallási színezetével kell hogy fölevenítsük. Hadd érte meg azt minden ember, a falunak és a városnak minden kis embere. A falu gazdasági és szellemi kultúrájának emelésével előáll az az állapot, hogy a kivándorlás nem lesz oly nagy s a kivándorlók sem dobják oda sajátos lelkületüket idegen hatásoknak, hanem megtartják, megőrzik, mint Isten legfőbb és legértékesebb kincsét.

Egy nagy szent ügyről van szó, jövőnkéről, fennmaradásunkról. Az örülők, az előrsők pontos hírt adtak a veszedelemről, a jövő kilátásáról. Vajjon a magyar közönség meghallja-e azt? Vajjon cselekvő elhatározásra bírja-e a magyar lelket? Vagy talán csak sóhajtunk, sírdogálunk ösztetelt kezekkel? Nem. Olyanok, mint amilyenek a múltban voltunk, többé nem lehetünk. Nem szabad, hogy legyünk. Elveszett és elveszésnek indult testvéreinkért ne csak könynyeink legyenek, hanem sorsuk indítson cselekvésre, áldozatra. Ismerjük meg, neveljük, fejlesszük népünk kultúráját s érezzünk együtt minden fajtestvérünkkel s ezáltal valóítsuk meg azt a nagy lelki szolidaritást, amely szerint minden hitbeli és fajtestvérünknek együtt kell éreznie velünk a földnek bármelyik pontján.

Ez a nagy gondolat sugárzik ki a különben igénytelennek látszó könyvből is. Erről és sok másról kell gondolkoznunk, hogy csakugyan eleget tegyünk annak a feladatnak, amellyel Isten mindnyájunkat megbízott. *Mi őrizői vagyunk felebardtainknak.* Ne feledjük el tehát a kötelességeket!

Benczédi Pál.

¹ Szórványokról. Írták: Földes Károly, Gergely Ferenc, Horváth Jenő, Kovács Pál, Sas Kálmán és Szigeti Béla.

A magyar munkásság külön tagozatot létesített a romániai szociáldemokrata pártban

Mint sokak előtt ismeretes már, pár héttel ezelőtt a romániai munkás-társadalom életében érdekes esemény történt: a magyar munkásság önálló magyar tagozatot alakított a Romániai Szociáldemokrata Párt keretén belül. A tagozat létesítéséhez a romániai szociáldemokrata párt legfelsőbb tanácsa is hozzájárult.

Magyar szempontból különösen fontosnak és jelentősnek tartjuk ezt az eseményt s éppen ezért felkértük dr. Deutsek Gézát, az újonnan alakult magyar tagozat elnökét, hogy ismertesse előtünk ennek az új munkásszervnek a céljait, terveit, munkaprogramját, valamint világítson rá arra, hogy létesülhet-e kapcsolat a Magyar Párt és a Szociáldemokrata Párt magyar tagozata között s ha igen, milyen feltételek mellett?

Dr. Deutsek Géza a következőkben volt szíves a tagozat vázlatos ismertetését közölni:

Szíves készséggel teszek eleget azon felkérésüknek, hogy ismertessem a Romániai Szociáldemokrata Párt Magyar Tagozatának megalakulásával kapcsolatban azokat az okokat, amelyek a megalakulást szükségessé tették, valamint a tagozat célkitűzéseit, programját, szervezetét, működési körülményeit és hogy nyilatkozzam, fog-e a magyar tagozat kapcsolatot létesíteni az Országos Magyar Párttal.

A Romániai Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzatának 25. paragrafusa a következőket tartalmazza: „Azon tartományokban, ahol különböző nemzetek élnek együtt, a pártszervezetek keretein belül nemzeti kulturszervek létesíthetők, a nemzeti, kulturális és iskolai ügyek intézésére, valamint azért, hogy az illető nyelven a párteszmenek terjesztését, úgy a szóbeli, mint az írásbeli propagandát hathatósabban végezhessek. E szervezetek nem foglalhatnak el olyan álláspontot, amely akár a kongresszusok, akár a központi vezetőség, vagy a tartományi vezetőségek határozataival ellenkeznek és az illető helyi pártszervezetek ellenőrzése alatt tognak állani. Minden nemzeti szervezet köteles bármely párttagot kifejezett kívánsága alapján tagjai sorába felvenni.

E szervezetek nemzeti szövetséget alkothatnak, amely tevékenységét az állam egész területére kiterjesztheti, azonban a központi végrehajtó bizottság, illetve ha ezen szövetség székhelye nem Bucurestiben volna, úgy a tartományi vezetőség ellenőrzése alatt fog állani.

A Szociáldemokrata Párt központi és illetékes tartományi vezetősége felügyel arra, hogy e nemzeti kulturszervezetek tevékenységüket az egész ország területén egységes elvek alapján fejtsék ki.”

Az antidemokratikus eszméknek terjedése s a parancsuralom hiveinek fokozottabb tevékenysége szükségessé tette, hogy a Szociáldemokrata Párt is erőteljesebb működésbe kezdjen. A demagóg és hazug jelszavak hatásának leküzdésére erőteljes felvilágosító munka vált kívánatossá és így felmerült annak a szükségessége, hogy a pártszervezetek keretein belül a nyelvi (nemzeti) tagozatok is felállítsanak olyan körökben, ahol a párt tagjai különböző anyanyelvűek. Így alakult meg Bucurestiben a magyar, a Jilvölgyében több helyen a román és a magyar, Clujon előbb a román, majd egy héttel később a magyar tagozat.

Nyilvánvaló tehát, hogy ezeknek a nyelvi tagozatoknak külön programjuk nincs és nem is lehet. A magyar tagozat is ugyanazon elvi állásponton áll és ugyanolyan célkitűzéseket követ, mint a román tagozatok, vagy a nem sokára megalakítandó német és orosz tagozatok is. Többetként vállalják saját nyelvi kulturájuk intenzívebb védelmezését és az anyanyelven történő hatásosabb pártpropaganda munkát.

Az egyes nemzeti (nyelvi) tagozatoknak szerves egységbe kapcsolása még nem történt meg, mivel ennek szükségessége még nem is mutatkozott.

Azokban a helységekben, ahol a párt tagjai azonos anyanyelvűek, tagozatok felállítása nem szükséges. Viszont ott, ahol két vagy több nemzeti tagozat működik, ezek vezetősége együttesen alkotja az illető helyi szervezet vezetőségét.

A Magyar Párttal létesíthető kapcsolatokra vonatkozóan Deutsek dr. a következő felvilágosításokat adta:

Mindenekelőtt le kell szegezmem, hogy a Magyar Párt, szociáldemokrata szempontból nézve a kérdést, nem az egész romániai magyar kisebbség képviselője, hanem csak a polgárságé, a magyar polgári rétegeké. Vitan felül áll, hogy a magyar anyanyelvű szocialistákat nem lehet kirekeszteni a magyarság egyeteméből, de ha ezt a Magyar Párt meg is kísérelné, ellentmond ennek elsősorban a „numerus valahicus”. A magyar szocialisták a párt politikai célkitűzéseivel sok tekintetben nem értenek egyet s mint polgári párt éppen olyan ellenfelünk, mint a polgári román pártok.

De ezen elvi állásponton kívül is a Szociáldemokrata Párt magyar tagozata nem köthet politikai egyezségeket, mivel ez az országos központi végrehajtóbizottság feladata. Iskolai és kulturális téren, az anyanyelv szabad érvényesíthetéseért folyó harcban, mint a multban, úgy ezután is lehetséges a politikamentes közös harcvonal.

A Romániai Szociáldemokrata Párt programja szerint „küzd minden nemzeti, nyelvi, vallási vagy nemi előjog és előjog ellen és át van hatva attól a meggyőződéstől, hogy a kizsákmányolás elleni harcnak nemzetközinek kell lennie, miként maga a kizsákmányolás is nemzetközi.”

Akkor, amidőn a Szociáldemokrata Párt elismeri a nemzeti kisebbségek jogi különállását, nem tagadhatja meg tagjaitól sem, hogy valamely nemzeti kisebbséghez tartozván, részt vegyenek a kisebbséget összefogó magasabb népi szervezetben. Véleményem szerint a romániai magyarság jelenleg nem rendelkezik ilyen összefogó népi szervezettel. A Magyar Párton áll, hogy lehetővé tegye egy pártokon és világnézeteken felülmúló népkisebbségi szervezet megteremtését, melynek tagja lehet a magyar munkásszerv is.

Nézetem szerint a sovinizmus kilengéseit csak a nemes értelemben vett nemzetköziség elvének diadalrajutásától lehet várni és így csak helyeselni tudom a Szociáldemokrata Párt akcióprogramjának azt a kitételét, mellyel „harc lobogója alá szólítja az összes nemzeti kisebbségeket, melyek csak a Szociáldemokrata Párttal együtttharcolva, vivhatják ki természetes jogukat.”

JER, HIV A MÁJUS...

Irta: D'ANNUNZIO GABRIELE

Jer, hiv a május fénye, lángja,
Hiv a virulás, jer velem!
Oh fénybe, lángba, virulásba
Boritsón bűvös szerelem!

Jer, ittasulj meg velem újra
A vágyak lázas ünnepén!
Ne intsen őszi rémek ujjá,
Mig üdvöt esdek tőled én.

Hol minden csak kéjért sóvárog,
Feledve multat és jövőt:
Aláhanyatló lepkepárok
Sorsáról az álmodat ne szódd.

Gyönyört sugárzó nap tűzébe
Szeretnék szállni véled én, —
S elégni, — soha ősz nem érve, —
Szerelmes május idején.

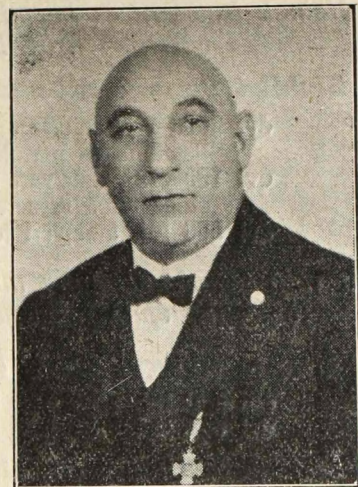
TAMÁSY GYÖRGY fordítása.

D. SEBESTYÉN JÓZSEFET, az erdélyi kisebbségi élet vezető tagját, a Kereskedelmi Hítelinstitut és a Zsidó Kórház-Egyesület alelnökét, aki a napokban töltötte be 50-ik életévét, a király az első osztályu kereskedelmi és ipari érdemkereszttel tüntette ki.

KÁRPÁTI EMIL országos karnagy a napokban töltötte be karnagyi működése 25. évét.

MÓRICZ BÉLÁT, a tekéző szövetség orsz. ügyvezető elnökét a szövetség elért sikereiért meleg ünneplésben részesítették a napokban.

DR. DEUTSEK GÉZA, a most alakult magyar szocialista párttagozat elnöke.

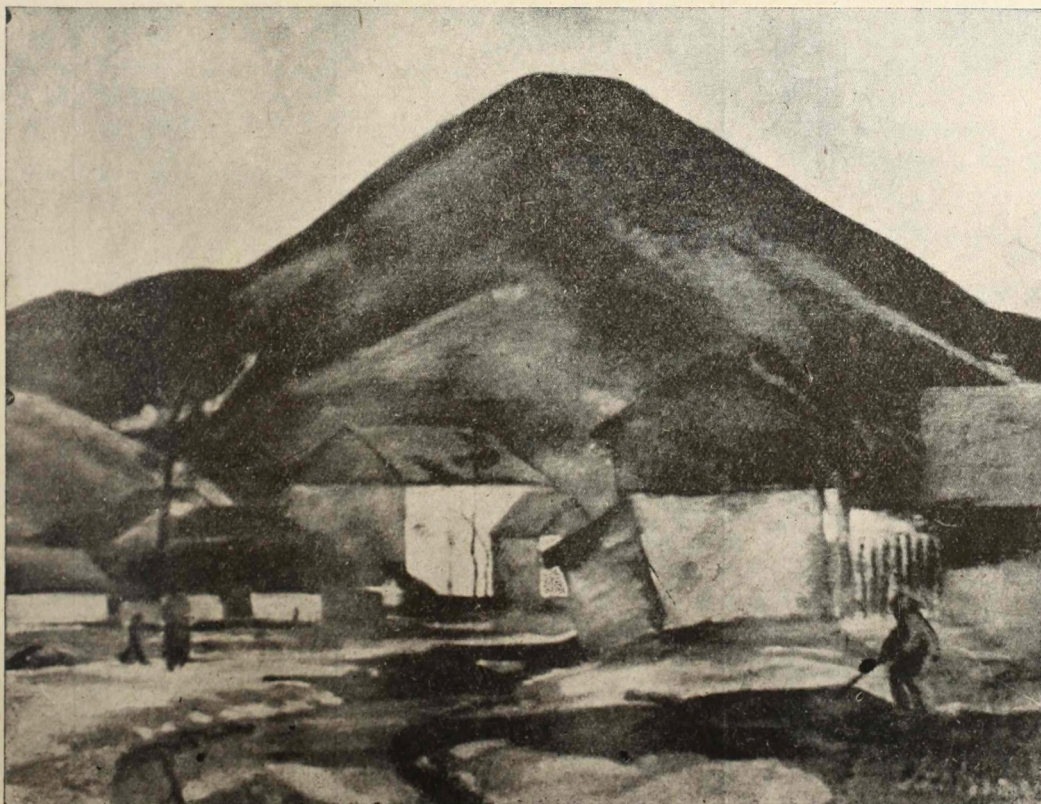

DR. BARTHA IGNÁCNÁK, a kiváló jogásznak nemrég értékes szakmunkája jelent meg a piacon: a konverziós törvénynek az erdélyi jogszabályok szempontjából való feldolgozása.

DR. HART ALBERT, a kisemberek és szegények orvosa, 35 éves orvosi működés után a napokban elhunyt.

Erdélyi képek:

A Kereszthegy, a Zazar vidékén (Baia-Mare).

Szolnay S. festménye.

Az „Erdélyi Szemle“ jubiláris évi felhívása!

Az erdélyi magyarság legrégebbi s nemes hagyományokban gazdag szépirodalmi, művészeti, tudományos, közgazdasági és kulturpolitikai folyóirata, az „ERDÉLYI SZEMLE”, valamint a lap munkatársainak és barátainak irodalmi és közművelődési köre tisztelettel kéri a magyar kultúra barátait, hogy lépjenek be irodalmi körének alapító, pártoló tagjai, előfizetői sorába.

Az Erdélyi Szemle munkásságának huszadik, jubiláris évi pártoló előfizetése:

évi 2000 lej, amelyért kiadványainkon kívül egy művészi kivitelű arany-oklevelet adunk irodalom-barát előfizetőink és pártoló tagjaink részére,

évi 1000 lej, amelyért kiadványainkon kívül egy szintén művészi kivitelű jubileumi oklevelet adunk pártoló előfizetőink részére,

évi 500 lej, amelyért jubileumi évünk lapjait és egyéb kiadványait adjuk előfizetőink részére.

Arra való tekintettel, hogy mindenki hozzájárulhasson munkánkhoz s résztvehessen az erdélyi magyarság jövőjének építő feladataiban, magánosok részére fenntartjuk régi rendes előfizetési feltételeinket is:

Vállalatok, egyesületek, kaszinók rendes előfizetési díja:

évi 800 lej, vagy havi 80 lej, melyért kapják a lapot, 2 könyvet és 1—2 rajzot,

évi 600 lej, vagy havi 60 lej, melyért kapják a lapot és 2 könyvet.

Kereskedők, iparosok, tisztviselők rendes előfizetési díja:

évi 500 lej, vagy havi 50 lej, melyért kapják a lapot, évente 2 könyvet és 1 művészi rajzot,

évi 400 lej, vagy havi 40 lej, melyért kapják a lapot és évente 2 könyvet.

Papok, tanítók, kisgazdák rendkívüli előfizetési díja:

évi 300 lej, vagy havi 30 lej, melyért kapják a lapot és évente egy könyvet,

évi 200 lej, vagy havi 20 lej, melyért kapják a lapot.

Ezen évi díjak a díj minőségének megfelelően fizethetők félévi, vagy negyedévi részletekben is.

Aláírási-ív

<i>Név — Foglalkozás</i>	<i>Lakhely — Pontos cím</i>	<i>Melyik csoportba lép be?</i>	<i>Mennyit fizetett aláíráskor?</i>	<i>Hogyan és mikor fizeti a többi?</i>
BCU Cluj / Central University Library Cluj				

A román politikai pártok lélektani fejlődése

Írta: B. BALLA BÉLA

Ugy államtudományi, mint társadalmi szempontból nagyon érdekes nagy Románia politikai pártjainak különbözősége, bár lényegileg mi sem választja el őket egymástól, egyformán erős nemzeti alapon állanak. Ez a közös alapponás sem képezett akadályt azonban sem a múltban, sem a jelenben, hogy ne a francia típusu több pártrendszer érvényesüljön még mindig a román parlamentáris életben, bár az ó-királyságbeli szabadelvűpárt, valamikor Bratianu Ionellel az élén, kimondottan egyeduralkodásra törekedett, amire az akkori rendezetlen politikai viszonyok (csaknem jobbagy-rendszer volt még) szinte szabadkezet nyújtott.

A régi szabadelvűpárt keletkezését és fennállását, különösképpen a háború előtti időben, különböző radikális és szociális elméletek szabályozták, amelyek a homogén gazdasági érdekek előtérbe jutását lehetőleg megakadályozták, vagyis a rideg pártdoktrína megnehezítette, miután nem volt ellenzéke. Így ennek a pártnak a működése politikai praxisban nem sokat jelentett, birta az uralkodó bizalmát, azonkívül végrehajtotta a hatalmat és melegágya volt a személyes hiúságoknak, a határt nem ismerő hatalomváagnak.

Marghiloman volt az első román politikus, aki a francia típusban, főleg a több pártrendszerben a parlamentarizmus veszedelmét látta és a baloldali erők erőteljes térfoglalását jövendőlte be és épen ebből kifolyólag inkább a germán kontinentális gazdasági pártrendszernek volt a hive. Legalább is formailag az angolszász parlamentáris felfogás felé közeledett: alkotmányos keretek között működő két pártrendszert akart meghonosítani a román belpolitikai életben. A mindenkori konvencionális kormánypárt mellett érvényesüljön egy erős ellenzék is, de ez az ellenzék soha a korona ellenzéke ne lehessen. Nem sikerült neki.

Carp Péter, aki konciliáns politikai elméletéről híres volt, ennél sokkal messzebb akart menni: nemcsak a mindenkori kormánypártot, hanem a mindenkori ellenzéket is az alkotmány szerves részeivé akarta tenni. Már Take Ionescu az egy párt, a mindenkori uralkodó pártrendszerben tudott csak hinni, a parlamentarizmus elkeseredett ellenségének tekintette még a sohasem obstruáló ellenzéket is. Nemkülönbben Bratianu Ionel (gróf Tisza István is a magyar parlamentben) szintén olyan ellenzéket szeretett volna magával szemben látni, amikor kormányon volt, amelynek miniszteriális ténykedéseiről felelősséggel nem tartozik.

Az impériumváltozás természetesen megváltoztatta a politikai pártok strukturáját, nemkülönbben erőviszonyát is. A megnagyobbodott Románia egy csomó olyan politikust vett át örökségül a volt monarchiától, akik a francia típussal szemben homlokegyenest a germán és angolszász kontinentális pártrendszeren nevelődtek. Így Maniu Gyula, Pop C. István, Goldis, Vaida Sándor, Mihályi és ezenkívül mások is a mindenkori nagy ellenzékek voltak az oszlopos tagjai. Fogalmat sem akothattak maguknak a kormányzás ama művészetéről, amiben az ó királyságbeliek részesítették őket az átmeneti időben épen a centralizálás alkalmával. Most azután automatische állt be a román parlamentáris életben az a furcsa helyzet, hogy van francia típusu több pártrendszer és van angolszász két pártrendszer is, amelynek küzdelme tisztán a hatalom birtoklásáért, vagy annak örökléséért folyik.

A szabadelvűpárt a mindenkori kormánypártnak tekinti magát, viszont ezzel szemben áll a tulajdonon egy másik kormányképes párt, a nemzeti-parasztpárt, amely kifelé demokratikus elveket hangoztat, befelé erősen nacionalista és tisztán érzelmi alapokon rendezkedett be a hatalom átvételére; Maniu Gyula szavai szerint csak az albaiuliai elvek fentartásával.

A megújódott szabadelvűpárt, vagyis a liberális párt, amely az impériumváltozás óta erőben és sulyban megnövekedett, friss erőket dobott a felszínre: Duca, Bratianu Dinu, Tatarescu, Titulescu, ezek a tehetséges politikusok

hamar felismerték a bajt, az elavult programpontokat likvidálták és rendpártot sürgettek, mivel a leromlott gazdasági viszonyok és a költségvetés deficitje, felborulással fenyegették az államháztartást.

A nemzeti-parasztpárt nem értette meg az idők szavát, ügyes taktikával revidálni kellett volna dogmatikus politikáját, amely kétizbeni sikertelen kormányzás után közigazgatási oligarchiát hagyott maga után. Kevesebb érzelmi, még kevesebb személyi ügygel, kontinentális gazdasági párttá kellett volna átalakulnia, így talán biztosíthatott volna magának hegemoniát, mert a termelő országok modern politikai fejlődésének csakis ez lehet a természetes útja.

Ehelyett mit tesznek a vezető román politikai pártok? Arra ügyelnek, hogy mindenkor kormányképesek maradjanak, a párt programja meg ne bukjon, mert akkor vele bukik a párt erkölcsi presztizse is. Így azután a levonuló kormánypártnak nem marad más hátra, mint jobb felé lenézett ellenzékké degradálódni, balfelé egy esetleges kudarcot nehezen hever ki még egy olyan párt is, amely népszerűségét esetleges tradicionális ellenzékieskedésének köszönheti.

Bármilyen okos legyen a kormánypárt, vagy akár az ellenzék taktikai rendszere, a mai parlamentarizmus csődöt mond, mert elavult ideológus alapokon épült és így a pártkeretek ki nem elégítő programjuk miatt idő előtt fel kell hogy bomoljanak, hogy helyet engedjenek a népesség gazdasági érdekeinek. A kisebbségi kérdések megoldása, a megélhetési és a boldogulási problémák nem heverhetnek örökké paragon. Megfelelő új politikai alakulatnak kell rövidesen teremtnődnie, hogy az ország népe bekapcsolódhassék a világpolitika nemcsak érzelmi, hanem gazdasági irányzatába is, mert kartelekkel és vámsorompókkal nem szabad izolálni egy ország népének evidens érdekeit.

Lord Chesterfield mondotta az angol alsóház egy ülésén, amikor valami gyarmattügyből kifolyólag meginterpeláltak: Ahol elégedetlenség uralkodik, ott nincs és nem is lehet összetartás. Csak a megelégedettség termel egységet, fokozza a bizalmat és teszi zavartalaná az állam gépezetének működését...

ERDÉLY, DRÁGA ERDÉLY

Mentem volna én is,
igen, de nem tudtam,
ha neki indultam,
vissza hitt az utam.

Pedig sem ezerhold,
se házam, se kertem,
erdélyi robotban
kincset én nem nyertem.

De kincs ez a szent föld
s kincs a hitem, vágyam,
mikért negyven évig
vesződtem, csatáztam.

S legnagyobb kincs – Anyám,
áldott, legjobb Asszony,
nem akartam: értem
könnyekkel virrasszon.

S édes Anyám: e föld,
egész drága Erdély,
nem tudnék szeretni
földet jobban ennél.

Testvérem, rokonom
minden fia, lánya,
fűszál az erdőben,
virág a határba',

fák az utak során,
vágyak a szivekben,
hej, be össze nőttünk
öreg Erdély kettén.

Pedig mentem volna,
hej, csakhogy nem tudtam,
százszor elindultam
s százszor visszahulltam.

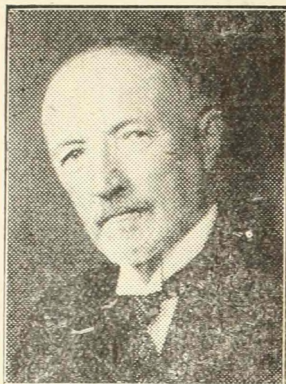
1934 augusztus 4.

S. NAGY LÁSZLÓ.

80-ik évét töltötte be Dr. Boros György, unitárius püspök

A „kincses város“ régi és új lakói egyformán jól ismerik a sugár jegenyefához hasonló dr. Boros György unitárius püspököt, aki ugye város közügyeinek, mint e város határain túl is több mint félszázada minden nemes, emberbaráti, emelkedett szellemtől áthatott ügynek igazi szószólója, küzdő bajnoka. Az emberek megállanak az

DR. BOROS GYÖRGY

utcán és némi kétellyel mondják: Hát tényleg 80 éves lenne ez az egyenes tartású, szellemi erővel még mindig gazdagon bíró, mindig biztató mosolyú fiatalos ember? Igen, az anyakönyvi adatok ezt mondják. S munkásságának hosszú sorozata is erre vall. Tehát 80 évesnek lenni nem is olyan veszedelmes dolog, gondoljuk. 80 évvel még lehet friss, szellemi erejének teljében az ember s munkálhatja a társadalom ügyeit. És ez az unitárius egyházban nem is újdonság. Dr. Brassai Sámuel, a nagy polihisztor a 100 év közvetlen közelében is felolvasásokat tartott irányított, vezetett; Ferencz József, a boldog emléktű nagy püspök 90. éve után is a kezében tartotta egyháza kormányzását, szónoki beszédeit a legutolsó időkben is megbámulták. És utóda, dr. Boros György szintén rácsafol korára erős akaratával, soha nem lankadó tevékenységével.

Dr. Boros György 1855 ápr. 24-én Tordátfalván született székely nemes szülőktől. Ma a székely nemeslevél egyike a legértékesebb hagyatékoknak. És Boros György meg van áldva a nemes székely faj minden kiválóságával. Testben, lélekben erős, kitartó, a jó ügyért minden időben csüggedés nélkül harcol.

A székely ember Isten nevében indul el mindennap terhes munkájának teljesítésére. Nem sokat ad a szertartásos formákra, de annál többet ad a benső lényegre. Azzal fog a munkához: Istenem segíts meg! És ezzel olyan sokat mond, mert teljes szívével, teljes lényével mondja. Ez a benső vallásosság vezette dr. Boros Györgyöt, midőn élet-hivatást választott magának. Székely népéből lelkedzett lelkével népének óhajtott szolgálatára állani. Tudta, hogy népe vezérének lenni nem könnyű feladat. Aki másokat akar tanítani, annak

első sorban magának kell tudnia. Ezért teológiai tanfolyamai tovább folytatására Londonba, a Manchester New College intézetébe megy, ahol abban az időben Drumond Jakab és Martineau voltak a legkiválóbb tanárok. Különösen Martineau, ez a világhírű bölcsész gyakorolt nagy hatást lelkületére, munkásságára. Angliában töltött két évi tanulmányi ideje alatt sok barátot szerzett magának és az egyháznak, melynek szolgálatában áll. Több angol folyóiratnak lett munkatársa s a vallási szabadelvűség más nagy apostolaival is szoros barátságot kötött. 1900-ban az ő javaslatára alakult meg az unitárius és más szabadelvű gondolkozók nemzetközi társulata, mely társaság minden négy évben gyűlést tart valamely világvárosban. E társaságnak a világ legnagyobb és legnemesebb vallásos gondolkozói a tagjai, fajra, nemzetre és felekezetre való tekintet nélkül.

Ezek a gyűlések a legnemesebb emberszeretettől áthatott vallási és társadalmi eszmék hangzottak el. És ezen egyesülés egyik megteremtője és legteljesebb munkása dr. Boros György volt. Így kapcsolta össze a székely unitárius vallásközösséget a világ legnagyobb és legnemesebb gondolkozóinak magas színvonalu egyesületével, ahol az evangélium tiszta szellemében mindenkor a nemzetek barátságairól, a béke biztosításáról, a háboru kiküszöböléséről, a népeknek, felekezeteknek megértő együttműködéséről és sohasem az elválasztó ellenségeskedésről tárgyalnak.

Az 1879. évben teológiai tanárrá választották. Kiváló szociális érzékkel lévén megáldva, az egyházi és társadalmi életnek minden területén dolgozni kezdett. Cikkei, művei egymásután jelennek meg. Legértékesebb irodalmi munkája: Dr. Brassai Sámuel élete és munkássága című műve. Legjelentősebb társadalmi alkotása a Dávid Ferencz Egylet, amely éppen mostanság érte meg ötvenedik évfordulóját. Irodalmi működéséhez kell számitanunk az Unitárius Közlönyt is, amelyet ő alapított és hosszú éveken át ő szerkesztett.

Mint kiváló társadalmi érzékű embernek, mindig nagy gondját képezte a székely falu művelődése, őszinte, tiszta vallásosságban és egyszerű erkölcsiségben való megmaradása és a nagy városokba és Amerikába vándorló népünknek a megmentése az elpusztulástól, elzüllesztől. A sorok írója tanubizonyosságot tesz arról, hogy ebben a kérdésben nemcsak egyszerű propagandát csinált, hanem kész volt a lehetetlent is megkísérelni, hogy egy-egy veszni indult lelket megmentsen.

Az a szellem, amelyet dr. Boros György unitárius püspök képvisel, a tiszta szabadelvűség, a népek, felekezetek közötti egyetértés és együttműködés, s a világbéke eszméje, a mai divatos jelszavak között, a háborura s egyéb keserves dolgokra való készülődés kö-

zette devalválódottnak tűnhetik fel, de valójában mégsem veszített értékéből. Az evangéliumi eszméknek csak az árfolyamuk rossz a mai időben, de lényegükben ezek képviselik az örökkévaló értékeket. Boros György kitart mellettük és egyenesen, fölemelt fővel, fiatalos energiával hirdeti most, a 80 év után is, hogy ebben van a jövő biztosítóka. Egyenesen áll, mint az erős tölgy, mely a villámcsapásra sem dől ki s hirdeti tovább Istenbe vetett bizalommal a szeretetnek, békességnek és az igazság diadalában való hitnek soha el nem haló nemes igéit. B. P.

KULTURKRÓNIKA

Az angol királyi pár uralkodásának 25-ik évfordulója alkalmából nagy ünnepek voltak Londonban. Erdemes a megemlékezés, hogy az angol királyi családnak Rhédey Claudia grófnő révén erdélyi magyar vérségi kapcsolatai is vannak. — A budapesti Közmunkák Tanácsa elhatározta, hogy a székely ezermester, Bodor Péter pár évvel ezelőtt lebontott tárgumureši hires muzsikáló kutját teljes hasonmásban újra építteti és a Margit-sziget északi oldalán állíttatja fel. — A budapesti Pázmány Péter egyetem most ünnepelte fennállásának 300-ik évfordulóját. — A Gyóni Géza Irodalmi Társaság elhatározta, hogy hazahozatja az orosz földben nyugvó Gyóni Géza és testvére, Mihály hamvait. Az akció élén Dinnyés Lajos képviselő, Balogh István a társaság elnöke és Jablonczay Pethes Béla író, a társaság főtitkára állanak. — A finn nép most ünnepli nagy nemzeti eposzának, a Kalevala, megjelenésének százéves fordulóját. — 125 éve annak, hogy a nagy nevű zeneszerző és zongoraművész, Chopin született. 100 éve, hogy Carducci, a nagy olasz költő született. 100 évvel ezelőtt született a magyar festőművészet halhatatlan alakja, Székely Bertalan. 100 éves a macfalai Wesselényi-kollegium. (A román iskolai hatóságok rendelkezése folytán a Wesselényi kollégium természetesen rég változásokon ment át.) 25 éve, hogy meghalt Mikszáth Kálmán, a magyar regényírás mestere. 50 éve, hogy meghalt az első magyar szociálista író, Tancsics Mihály. — A napokban meghalt Pilsudszky, a lengyel nemzeti államhős ujjáteremtője. — A magyar színjátszást mély gyász érte Küry Klárának, az egykor híres primadonnának halálával. Küry Klára pályafutása „kincses városunk”-ból indult el. — A román irodalmi életet sulyos csapás érte: elhunyt Panait Istrati, a modern román irodalom nemzetközileg elismert kiváló tehetsége.

HÖLGYEK JELSZAVA:

Legolcsóbb a

Heller és Molnár

női divatruháza, Cluj, Calea Regele Ferdinand 15.

Erdélyi tudóst tüntetett ki a Magyar Tudományos Akadémia

A Magyar Tudományos Akadémia ez évi nagygyűlésének jelentéséből különös örömmel állapíthatjuk meg, hogy a tudományos munkák díjazása és megkoszorúzása alkalmával az egyik legelőkelőbb díjat erdélyi tudós: dr. Gelei József, szegedi egyetemi tanár nyerte el. Dr. Gelei József pályafutása városunkból indult el, itt végezte iskoláit, itt volt egyetemi hallgató, majd tanársegéd Apáthy István mellett s most ugyancsak az Apáthy István tanszékét tölti be Szegeden. Széleskörű tudományos munkásságát eddig is méltó elismerés kísérte, külföldi tudósok figyelmébe is gyakran fordul feléje s így az Akadémia ezidei kitüntetése csak megerősíti azt az értékes méltánylást, amelyben Geleinek eddig része volt. A Marczibányi-jutalommal való kitüntetés alkalmából a jelentés részletesen foglalkozik eddigi munkásságával s mint erdélyi tudós munkásságának egyik legszebb bírálatát, mi is érdemesnek tartjuk legalább kivonatossan ismertetni ezt a nem mindennapi elismerést:

„Az önálló buvárlatokon alapuló és az utóbbi kilenc évben megjelent valamennyi munka közül — mondja a bizottság jelentése, amelyet Lenhossék Mihály, Entz Géza, Mauritz Béla, Mágócsy-Dietz és Telegdy-Róth irtak alá — munkálatai terjedelme, eredetisége és mélysége szempontjából Gelei Józsefnek a csillangósokra vonatkozó tanulmányait hozza a Marczibányi-méltó jutalommal való megkoszorúzásra javaslatba. Teszi ezt annál nyugodtabb lelkiismerettel, mert Gelei munkái közül a „Chromosomák hosszanti párosodása és e folyamat örökösödési jelentősége“ c. 250 oldal terjedelmű, hat táblával díszített munkáját a bíráló bizottság 1925-ben már ugyane díjjal való megkoszorúzásra ajánlotta.

Gelei munkássága azóta sem lankadt. 1925—1934 között nyomtatásban már megjelent vagy megjelenőben lévő munkáiról az alább következő táblázat nyújtson felvilágosítást. Megjelent ez idő alatt Geleinek 62 munkája több, mint 1230 oldal terjedelemben. E munkákat maga Gelei a következő csoportokba osztja: Mikrotechnika 7 mű, Idegtan 16 mű, Csillók, érzőserték 9 mű, Amoeba-kutatás 2 mű, Kiválasztószervek 3 mű, Általános biológia 13 mű, Rendszertan 9 mű, Környezettan 8 mű.

Minde munkát éppen olyan alapos elmélyedéssel végezte, mint Dendrocoelum tanulmányát. A bizottság zavarba jön akkor, ha meg kell mondani, hogy a különféle tartalmu, jobbnál-jobb mű közül melyiket válassza ki, amelyet meg kíván koszorúztatni. A munkákban mikrotechnikai tudásunk kimélyítése, új és szellemes módszerek alkalmazása éppen olyan kiváló, mint a cytológiai részletek bámulatosan mélyreható elemzése.

Gelei vizsgálatainak legtetemesebb, mondhatnók oroszlanrésze véglényekre,

elsősorban csillangósokra vonatkozik. Harminchét munka közel 500 oldalnyi terjedelemmel, rengeteg rajzzal és fényképmásolattal. Ezek a munkák a plasmának finom fibrilla vonulataira, a csillagók alaktanáira, működésére, munkájuk lehetővé tevésére, összeköttetéseikre, — mint Gelei mondja — idegtanukra vonatkoznak. Munkálatának ezt a fejezetét is mélyreható analysis és pompás technika teszi egyaránt kiválónak. E munkáiban Gelei mesteréhez, Apáthyhoz méltó társként vált ismeretessé széles e világon. Afőlött, hogy a felderített finom részletek valóban ideglettani jelentőségű, ingervezető berendezések-e, még eltérő a bűvárok véleménye, de hogy e részletek felderítése a csillagós véglények ismeretére vonatkozó tudásunkat bámulatosan vitte előre, kétségtelen. Gelei munkásságának eredményét nemcsak szorosabb értelemben vett szakmunkatársai, de az összehasonlító nagyobb terjedelmű külföldi művek, tan- és kézikönyvek egyaránt átvették. És itt a bírálat mintegy három oldalon keresztül ismerteti azokat a külföldi tudományos műveket, amelyek átvették Gelei buvárlatainak eredményeit s azok nyomán haladnak tovább. Majd így folytatja: Geleit mint buvárt a külföldi szakkörök is igen nagyra becsülik, Akadémiánk az ő munkáját szintén magasra értékli. A külföldi és hazai biológusok egyhangú véleménye szerint Gelei kutatói munkássága olyan, mely minden tekintetben megérdemli a Marczibányi-méltó jutalommal való kitüntetését.

A Magyar Tudományos Akadémia 1889-ben id. Entz Géza véglénytani munkáját tüntette ki e jutalommal, ma több mint 50 év múlva e tanszéken második utódját ajánlja ugyanerre a kitüntetésre. Midőn a bizottság Gelei József munkásságának kitüntetését hozza javaslatba, ezzel a lankadatlan kutató, öltetes módszerfelfedező, önállóan gondolkodó és saját lábán járó oly biológus munkáját akarja kitüntetni, kinek működésére bármelyik más még nagy kulturnemzet is büszke lehetne.

Az Akadémia kiküldött bizottságának eme jelentése után mi sem mondhatunk mást, minthogy őszintén örülünk Gelei nagy tudományos kitüntetésének s további sikereket és elismerést kívánunk munkásságához.

*

Az Akadémia nagygyűlésével kapcsolatosan még érdemesnek tartjuk megemlíteni, hogy a másik tudományos nagyjutalmat szintén erdélyi témával nyerte el Dr. Vendl Aladár, aki „A Szászvárosi és Szebeni Havasok krisztályos területe“ címen irt olyan kiváló monografiát, hogy a bizottság első helyen ajánlotta azt a nagydíjra. A monografia a Sztrigy, az Olt és a Maros folyók közti terület geológiai felépítését, közettani alkotásait és ásványvilágát tárgyalja.

NÉPNEVELÉS

„Népnevelés“ címen nemrégben egy díjmentesen, ingyen küldött folyóirat jelent meg, melynek szerkesztősége: Cluj, Strada Baron L. Pop 5. alatt van, szerkesztője pedig dr. Sulyok István. Ez a folyóirat most a második számával hagyta el a sajtót. Nem lehet szavakkal eléggé kifejezni azt a nemes tettet, melyet a *népnevelésnek* a lapon fel nem tüntetett szerény szerkesztői már e két szám megjelentetésével is hoztak az erdélyi magyar olvasókörzönség számára. Ezt a folyóiratot mindenki megkapja ingyen, ha pontos címét közli a szerkesztőséggel és vállalkozik arra, hogy az abban foglaltakat a nép körében továbbterjeszti, ismerteti. Magasztos cél. Készen kapni a nemzeti művelődés egész területére kiterjedő előadásokat, hozzáfűzött rövid és világos útmutatásokkal, hogy az „előadók“ miként alkalmazhatják az előadás anyagát és miként teremthetnek kapcsolatot hallgatóságukkal, oly nemes elgondolás, melyért csak őszinte elismerés illetetheti azokat, akik a mai kor égető szükségességeit felismerve arról így tesznek bizonyosságot. A *Népnevelés* történelmi és irodalmi előadásai mellett súlyt helyez a mezőgazdasági ismeretek terjesztésére, a népegészségügy fejlesztésére és a tudományok népszerűsítésére. Maga az elgondolás is szép. Belső értéke, célja és haszna pedig felbecsülhetetlen kincset ér.

Dr. Gergely Endre.

Kisebbségi sorsunk miniatűrjei

A Székelyföldön sok helyt közmunkával építik fel a görög katolikus és keleti templomokat. Ugyanakkor Turdán nem engedték meg a római katolikusoknak kulturházuk saját erejükből való felépítését, Braşovban pedig sokáig perlekedtek az unitárius templom felépítéséért. — Ciuc-Sumuleun átvették az árvaházat. — A baile—tusnadi görög keleti lelkész megtiltotta az állami iskolába járó magyar gyermekeknek, hogy „Dicsértessék a Jézus Krisztus“-sal köszönhessenek. — Odorhei megyében, az oclandi járásban a közigazgatás tisztviselői hittérítő munkába kezdtek. A székelyek tiltakoznak a lelkiismereti szabadságnak a közigazgatás tisztviselői által való befolyása ellen. — Anghelescu új törvénye megszünteti az egyetlen romániai magyar kereskedelmi iskolai tagozatot, amely Clujon a régi kereskedelmi iskola keretében működött eddig. — A szász egyházak Glondys püspökkel együtt sokat panaszkodnak utóbb a szász nemzeti és egyházi életet ért méltánytalanságok miatt, amelyek súlyosan zavarják a két nép közt fennállott harmoniát. — És ugyanezekkel egyidőben Károly király a bukaresti könyvnapon arra hívta fel a román és magyar írókat, hogy teremtsék meg a kapcsolatot a két nép irodalma között. Vajon az illetékesek megfogják-e hallani a királyi szót és átérzik-e annak jelentőségét?

K Ö Z G A Z D A S Á G

A Transsylvania Általános Biztosító Bank Részvénytársaság 66-ik évi közgyűlése

Erdély legrégibb biztosító bankja, a Transsylvania, ismételten alkalmat adott nemrég megtartott 66-ik évi közgyűlésén részvényeseinek arra, hogy meggyőződést szerezhessenek arról az örvedetes és nagy fejlődést mutató üzleteredményről, melyet az intézet vezetősége dacára a gazdasági élet majd minden területén tapasztalható nehézségeknek, az utóbbi években elért. Az egész közgazdasági világot a szigorú devizarendelkezések, konvertálási intézkedések, a banktörvény rendelkezései uralják, amikhez hozzájárult az előző év gyenge mezőgazdasági termése stb. — mindezek dacára a Transsylvania biztosítóbanc 1934. évben minden üzletágánál *számottevő díjbevétel-emelkedést ért el.*

Ennek egyik oka valószínűleg az, hogy az hogy az ország *kisebbségei* mindinkább ezen legrégibb erdélyi biztosító iránt érdeklődnek, mert kintellen kívül álló intézet lévén, az egész romániai piacon a legolcsóbb díjak mellett tud biztosításokat vállalni s ezen kívül az intézet vezetői gondoskodtak arról, hogy az összes nagyobb városokban megfelelő szakemberek által vezetett főképviseletek tartsák fenn a felekkel a legelőnyösebb összeköttetéseket.

Az elmúlt évi tiszta nyereség 3.184.873 leit tesz ki, melyből közhasznú célokra 250.000 lei fordított. Az évi 143.680.635 lei összdíjbevétel jóval fölülmulja a megelőző évit, ami az inkasszálsági lehetőségek megnehezédése dacára azt mutatja, hogy kitűnően organizált főképviseletek működnek, melyek gyorsan és pontosan végzik feladataikat. Az intézet saját tőkéi és tartalékai mintegy 139.127.638 leire emelkedtek s az újabb ingatlanok és házak vétele (1934-ben 5 új házvétel) után a vagyon átlag a 161.950.687 leit érte el. A va-

gyonkimutatás részletezésénél különösen feltűnő és értékes tünet az, hogy az intézet a külföldi viszontbiztosítókkal, a jelenleg uralkodó átutalási és devizaneheztségek dacára, az intézet követeléseinek levonása után mindössze alig 1-5 millió díjartozást tud kimutatni. Ez ma olyan *rekordteljestmény*, melyet egyetlen biztosító sem tudott még megközelítőleg sem elérni. Egyébként részvényeseinek 8 százalékos osztalekot ad 960.000 lei összegben.

Az intézet kártérítési kvótája a megelőző évben is, úgy az elemi, mint életágazatban igen kedvező volt. Az eredményes üzleti év legeklatánsabban igazolja azt az üzleti politikát, melyet az intézet vezérigazgatója, dr. Fritz Kraus, az előrelátás és szakszerűség pilléreirei teljes mértékben sikerrel valósított meg.

„JAKABFFY PENZIÓ”

GYILKOSTÓ
(Gheorgheni)

Ha kirándul, hanyaralni megy a Gyilkostóhoz, keresse fel a Jakabffy-Penziót a tó kifolyásánál, a 26-os kilométerjelzővel szemben, közvetlen a műút mellett.

Nagy, háromoldalon üvegezett étterem, kiváló konyha és kiszolgálás. Tavalyi kirándulása alkalmával, Mária özvegy királyné Öfelsége a penzió szabad tetőteraszán étkezett.

A FRANCIA NŐK

divatos karcuságának a titka a párisi JODILON golyócska. Megakadályozza az elhízást nagyobb adag soványodást idéző elő. — Egy doboz ára 150 lei.

Főlerakat Románia részére:

DR. BIRÓ gyógyszerár

Cluj, Piața Unirii 4.

„Emke” Drogéria

Cluj, Piața Unirii

Illatszerek, vegyszerek, toilette és fényképészeti cikkek nagyraktára

Grünwald és Steiner

női különlegességek aruháza

Cluj, Piața Unirii 12. szám.

Akar szép keretek között élni?

Keresse fel az

„Unicum”

képkerekező vállalatot, képkereskedést

Cluj, Calea Victoriei No. 5

Blondel és ovál keretek minden nagyságban készülnek!!

Erdélyi Szemle

Felelős szerkesztő: S. NAGY LÁSZLÓ
Helyettes szerkesztő: WALTER GYULA
Kiadja az „Erdélyi Szemle” kiadóvállalata. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj, Calea Victoriei 43. 1935 május.

PALOTÁTÓL-KUNYHÓIG

DIANA SÓSBORSZESZ